
Algunes distincions objectives essencials per a l'aplicació igualitària dels drets lingüístics

Isidor Marí i Mayans,
subdirector general de Política Lingüística
de la Generalitat de Catalunya

Síntesi: partint de la clarificació del concepte d'igualtat en el pluralisme, la ponència analitza les distincions objectives més essencials per a l'aplicació dels drets lingüístics: d'una banda, les relatives a la territorialitat, l'origen i la historicitat de les llengües; de l'altra, les que depenen de la condició de grup lingüístic majoritari o minoritari en el propi territori històric o en marcs polítics més amplis. En segon lloc, es fa evident que en altres ocasions la causa de les desigualtats és la distinció entre situacions objectivament equivalents. Finalment, es proposa en esquema una gradació de distincions sociolingüístiques i s'apunten els drets lingüístics respectius de cadascuna, com a suggeriment per a una anàlisi més detallada.

Algunes distincions objectives essencials per a l'aplicació igualitària dels drets lingüístics

En abordar el tema d'aquesta ponència, parteixo de l'observació que una gran part de les situacions sociolingüístiques que podem considerar injustes en major o menor grau es fonamenten en dos tipus principals de fal·làcies, que complementàriament serveixen d'arguments per legitimar la desigualtat:

- D'una banda, hi ha casos en què hom tracta de manera idèntica —i amb això pretesament igual— poblacions lingüísticament diferenciades. Per exemple, hi ha països històricament plurilingües on tots els grups lingüístics es veuen obligats a rebre l'ensenyament en una única llengua vehicular.
- De l'altra, inversament, hi ha situacions sociolingüísticament equivalents que, amb el pretext de distincions merament formals, reben tractaments diferenciats i de fet desiguals. N'és un bon exemple l'exclusió de diverses llengües europees del programa Lingua (entre elles el català, idioma oficial per a uns 10 milions d'europes), amb l'excusa que no són oficials en tot el territori d'un estat, com el gaèlic irlandès o el luxemburguès.

Aquestes dues formes contraposades de tergiversació de la igualtat són prou il·lustratives de la necessitat de tenir en compte les característiques del context sociolingüístic, si es vol fer una aplicació correcta dels drets lingüístics. Si fes falta afegir encara algun altre exemple, n'hi hauria prou observant que el meu dret d'utilitzar el català en un simposi internacional no pot ser el mateix a Girona que a Finlàndia.

Sembla, doncs, que hi ha distincions pertinents i imprescindibles en l'aplicació del dret lingüístic i distincions —o absències de distinció— no gens pertinents, sinó al contrari, descar-

dament impertinents, i que, per consegüent, haurien de ser evidenciades i bandejades, en una societat democràtica.

La meua intenció és fer una modesta aportació en aquest sentit, presentant algunes consideracions sobre aquests temes des del punt de vista de la sociolingüística aplicada: no sóc cap especialista en dret, sinó un simple tècnic en planificació lingüística.

Per tant, en realitat, hauré de confiar més en la vostra benèvola comprensió que en el rigor jurídic dels meus plantejaments, que presento a títol de suggeriment i no de conclusió: intueixo que pot ser útil explorar i sistematitzar quines són les distincions més pertinents, rellevants i productives entre les situacions sociolingüístiques, a fi d'aconseguir una millor aplicació dels drets lingüístics. Aquesta pot ser també, en la meua opinió, una manera de perfeccionar i aprofundir la democràcia.

També m'agradaria especificar i subratllar, des d'aquests mots preliminars, que les meves opinions es basen en un convenciment previ i axiomàtic: crec que el plurilingüisme no és un problema ni un càstig de Babel, sinó un recurs que pot crear avantatges o problemes, segons com s'administri; i crec en la necessitat i la conveniència de preservar el plurilingüisme (a Europa i arreu del món), i que seria un error gravíssim restringir-lo a unes poques llengües.

Però no, com podrien imaginar alguns, per una rara mania retrògrada de conservar el passat, sinó al contrari, per garantir l'accés igualitari de tothom al futur, i perquè estic convençut que mantenir el pluralisme —en la llengua i en tots els altres aspectes de la convivència— és la base del progrés en llibertat. Comparteixo la tesi d'Edgar Morin quan defensa que l'enorme creativitat d'Europa es fonamenta en el fet d'haver sabut mantenir el diàleg en la diversitat. I en els aspectes lingüístics, com en tots els altres, uniformitat equival a restricció i estancament.

Segurament no serà ocios, en vista de tot el que hem dit en aquest preàmbul, començar per una aproximació al concepte d'*igualtat en el pluralisme*.

1. La distinció entre un tractament *idèntic* i un tractament *igualitari*: les condicions de la igualtat

Tal com recordava en un dels seus treballs el professor Bruno de Witte (1989), «en matèria lingüística, hom resta sovint agafat a l'antiga visió formalista de la igualtat, consistent a sotmetre tots els ciutadans al mateix règim d'ús de les llengües: un ensenyament comú utilitzant una llengua comuna, programes radiofònics o televisius comuns, la mateixa justícia i els mateixos serveis administratius prestats en la mateixa llengua per a tots».

En canvi, és evident que, en un context plurilingüe, l'adopció d'una llengua única, qualificada abusivament de «comuna», no ofereix un tracte igualitari als diferents grups lingüístics: d'acord amb De Witte, «(...) la llengua constitueix un avantatge social i afecta la qualitat del servei prestat. Si el servei és prestat en una sola llengua, tots els usuaris són tractats de manera *idèntica*, però no són necessàriament tractats de manera *igual*: en realitat, els usuaris que parlen una llengua diferent no reben pas un servei igualment vàlid per a ells, tot i que han contribuït a finançar aquell servei segons els mateixos criteris (...); els diners dels membres d'una minoria lingüística contribueixen a oferir un servei que tan sols és culturalment òptim per a la majoria.»

Per evitar la injustícia que implica aquesta concepció d'igualtat, és imprescindible tenir en

compte l'heterogeneïtat lingüística inherent a cada societat, és a dir, el plurilingüisme com una de les formes de pluralisme. Seguint encara De Witte, «una visió *pluralista* de la igualtat lingüística (...) s'expressa per la famosa fórmula aristotèlica segons la qual la igualtat consisteix a *tractar de manera igual allò que és igual i de manera diferent allò que és desigual*».

En el fons, el sentit essencial del principi democràtic d'igualtat és corregir les desigualtats de fet amb intervencions diferenciades d'efectes igualadors, compensatoris o reequilibradors. Tot el dret social, com assenyala De Witte, neix precisament d'aquesta exigència.

L'existència de distincions objectivament perceptibles en la realitat no sols requereix, en una democràcia pluralista, un tractament diferenciat per tal que resulti equivalent per a uns i altres, sinó que justifica, per exemple, l'anomenada *discriminació positiva*, que permet una aplicació compensatòria del dret i polítiques que corregeixin les desigualtats de fet, en circumstàncies en què aplicar un tractament idèntic no tindria efectes igualadors, sinó que consolidaria o reforçaria la situació desigual prèvia.

La conclusió pràctica que es desprèn d'aquest primer comentari és evident:

Només posant en evidència les distincions objectives pertinents entre les situacions (sociolingüístiques) podrem fonamentar una aplicació realment igualitària del dret (lingüístic), és a dir, respectuosa amb el pluralisme de la societat.

2. El dret lingüístic: dret particular o dret fonamental?

Ja és prou important que la correcta aplicació d'un principi tan invocat com el d'igualtat depengui d'aquesta concepció pluralista i compensatòria. Però encara hi ha més: sense la plena acceptació d'aquest criteri, no es podria admetre que el dret lingüístic deixés de ser un *dret particular* i l'aplicació dels *drets fonamentals* fos una garantia real de la seva protecció, que és l'argument de fons del treball esmentat del professor De Witte.

Ell mateix reconeix una bona dosi d'hipocresia en l'abandonament, després de la Segona Guerra Mundial, del sistema de garantia internacional dels drets de les minories, sota el pre-texte que aquests drets serien prou satisfactòriament protegits en el marc dels drets de l'home.

El *particularisme* del dret lingüístic, com la seva *autonomia conceptual* (la proliferació de conceptes específics, exclusius del dret lingüístic: *llengua oficial/nacional, personalitat/territorialitat*) no són més que mecanismes per evidenciar les diferències de fet i evitar que puguin ser tractades idènticament —en una aplicació mecànica i uniformista del principi d'igualtat— situacions sociolingüísticament heterogènies.

Per consegüent, podem compartir la tesi del professor De Witte, quan defensa que convé superar la dicotomia clàssica entre drets fonamentals i drets lingüístics, però només a condició que els primers siguin aplicats d'acord amb la concepció pluralista i compensatòria del principi d'igualtat. Només així la llibertat d'expressió o el dret a l'educació arribaran, tal com seria desitjable, a servir de garantia per als drets lingüístics.

Mentrestant, sense introduir algunes distincions pertinents, basades en l'aprofundiment del pluralisme igualitari, com podríem arribar a trobar la solució en els casos de concurrència entre drets lingüístics personals o dels diferents grups lingüístics presents en una mateixa societat? I com podríem arribar a compatibilitzar de manera equànime els drets personals amb els drets col·lectius territorials?

És cert que qualsevol persona individualment considerada té uns drets lingüístics inalienables, independentment del lloc on es trobi o del temps que faci que hi és, i fins i tot encara que hi sigui l'únic parlant d'una llengua.

Però això no vol dir que cadascun de nosaltres pugui exercir exactament els mateixos drets lingüístics inalienables, independentment del lloc on es trobi o del temps que faci que hi és, i fins i tot encara que hi sigui l'únic parlant d'una llengua.

Però això no vol dir que cadascun de nosaltres pugui exercir exactament els mateixos drets lingüístics en tot lloc, en tot moment i en tota circumstància. En la mesura que els parlants d'una llengua constitueixen una proporció significativa de la societat, i amb més motiu si es troben en el seu territori històric, han de poder exercir els seus drets lingüístics en un ventall cada vegada més ampli de funcions.

Essent la llengua una realitat eminentment social, és evident que la consideració purament individualista de la llibertat personal d'opció lingüística, fent abstracció del context sociolingüístic en què s'exerceix aquesta opció, pot servir, contradictòriament, per legitimar la desigualtat més radical: només podem parlar d'autèntica llibertat personal d'opció quan les oportunitats que s'ofereixen als grups lingüístics són equivalents i tenen un caràcter recíproc o simètric en les seves respectives àrees històriques territorials. Això ens planteja la necessitat de noves distincions.

3. Territorialitat, origen i historicitat

Una de les distincions més generalment admeses —i més necessàries— en l'aplicació dels drets lingüístics és la que cal establir entre les llengües territorials i les extraterritorials, respecte a un espai determinat. S'hi fonamenta, per exemple, el projecte de Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries, que sols es refereix a les llengües parlades tradicionalment al nostre continent, amb exclusió dels idiomes extraeuropeus, i es proposa de protegir cada llengua en el seu territori, encara que hi hagi esdevingut minoritària.

No hi ha dubte que cada comunitat lingüística —i cadascun dels parlants que la integren— ha de disposar d'un espai —el seu territori històric— on els seus drets lingüístics siguin plenament vigents i exercibles en tota la seva amplitud i diversitat, encara que no sigui sempre en condicions d'estricta exclusivitat i s'hi puguin reconèixer altres drets personals (i potser, excepcionalment, territorials) a altres llengües.

El respecte del territori de cada llengua és justament un dels objectius explícits de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries: no tan sols s'hi condemna la utilització de les divisions administratives o estatals per obstaculitzar el desenvolupament unitari normal d'una comunitat lingüística, sinó que s'hi afirma el dret de mantenir unes relacions lingüístiques normals per damunt de les demarcacions i les fronteres.

Actualment, quan amb la unificació del mercat i el perfeccionament dels mitjans de comunicació i les tecnologies de la informació s'accentuen els desplaçaments de persones i augmenten els intercanvis de tota mena de productes i serveis, es fa més imprescindible encara respectar la territorialitat de cada llengua, concretant la distinció entre llengües territorials i extraterritorials.

En els casos en què aquesta distinció és nítida i evident, no hi ha cap dubte sobre la seva pertinència: cap de nosaltres, quan viatja a països on es parlen altres llengües, pretendria tenir-

hi els mateixos drets lingüístics que els naturals d'aquells llocs. Però hi ha ocasions en què la distinció s'emmarca i requereix una anàlisi crítica.

No em refereixo tan sols a les *llengües sense territori* concret —és a dir, parlades per poblacions no assentades o comunitats nòmades. La seva excepcionalitat només es pot resoldre delimitant l'àrea territorial dins de la qual aquests pobles es desplacen més habitualment i en la qual podrien disposar d'algunes prestacions més que les persones o els grups lingüístics clarament exògens, si bé marcadament inferiors a les disponibles per a les llengües territorials. La Carta Europea fa alguna previsió en aquest sentit a l'article 5.2.

Les dificultats en l'aplicació del principi de territorialitat procedeixen més sovint de la historicitat relativa de les llengües presents en el territori considerat i, més específicament, de la interpretació que fa l'ordenament jurídic respecte de la vinculació entre la comunitat política i les comunitats lingüístiques.

Indiscutiblement, la màxima historicitat d'una llengua en un territori determinat és que es tracti d'un *idioma originari*, nascut en aquesta àrea o present en la zona des dels mateixos orígens dels temps coneguts. Aquest seria el cas, per exemple, de la llengua basca en el seu territori, o del català o l'occità, nascuts de l'evolució del llatí en les seves àrees respectives, en les quals cap altra llengua no hi té la mateixa historicitat.

En principi, una llengua que s'ha format en el territori o s'hi ha desenvolupat històricament, al mateix temps que s'hi configurava la cultura de la comunitat que la parla, hauria de disposar-hi del màxim estatus jurídic.

En canvi, no sempre és així, perquè altres llengües no originàries de la zona poden haver-s'hi expandit posteriorment, amb un grau d'historicitat per tant menor, però amb efectes jurídics equivalents o, fins i tot, superiors. Aquestes llengües, tot i ser en realitat extraterritorials, a causa d'altres factors demogràfics o polítics poden passar a ser dominants i arribar a ser considerades també *històriques* al mateix territori, tal com hem dit, amb un estatus igual o encara més alt que la llengua originària. La situació de les llengües autòctones americanes respecte a les llengües europees que hi van ser trasplantades il·lustra clarament un cas extrem en aquesta inversió d'estatus, molt freqüent també a Europa.

Sigui com sigui, davant d'aquests dos casos que hem esmentat de les llengües originàries i les d'historicitat relativa, hi hauria un tercer cas: les llengües d'arribada més recent, que podríem anomenar *advingudes o sobrevingudes*, fruit de desplaçaments de població amb escassa tradicionalitat, les quals es trobarien en una posició ben diferent, de clara extraterritorialitat.

Al marge dels condicionaments demogràfics i polítics que poden alterar l'ordenament lògic, és obvi que la llengua històrica d'un territori —i més si n'és originària— no hauria de trobar-se mai en un estatus d'inferioritat o subordinació respecte a una altra llengua d'historicitat menor; i aquesta, al seu torn, mai no s'hauria de trobar en inferioritat respecte a una llengua advinguda recentment.

Però prou sabem que els condicionaments demogràfics i polítics existeixen i són força operatius. Valdrà la pena, per tant, que els dediquem alguna atenció, i és el que farem tot seguit.

4. Majories i minories: decidir sobre la llengua dels altres

L'origen dels problemes en l'aplicació del concepte de territorialitat és fàcilment previsible, se-

gons el que acabem de dir: no és tan sols perquè hagi transcorregut un lapse de temps determinat, que una llengua sobrevinguda passa a ser tinguda per territorial i pot sobrepassar en drets fins i tot la llengua originària del territori.

El temps hi influeix, sens dubte: ningú no defensarà avui seriosament que l'alemany sigui una llengua històrica territorial a l'illa de Formentera, encara que durant els darrers quinze anys els turistes germànics hi representen cada estiu prop de la meitat de la població. En canvi, no és tan segur que els residents europeus a les Balears, després d'un cert temps d'exercir el seu vot a les eleccions municipals, no puguin deixar de considerar-se estrangers i reclamin algun reconeixement més patent i efectiu de les seves llengües.

Al capdavant, no seria un procés històric tan diferent del que ha seguit la llengua castellana a les mateixes illes, després que es van suprimir fa prop de 280 anys les estructures de la Corona d'Aragó, i entre elles la condició jurídica d'estrangeria dels castellans, al temps que es va produir la unificació política i econòmica d'estats abans diferenciats. Fins i tot em sembla que probablement no caldrà esperar 280 anys perquè es repeteixi la història a escala europea: potser ni tan sols 28.

És evident, malgrat tot, que el castellà o, en el futur, les altres llengües europees, no tindran mai a les Balears el caràcter de llengua històrica territorial que hi té la llengua catalana. Però queda clar també que no és únicament el pas del temps, la raó per la qual una llengua advinguda s'equipara a la territorial. Es tracta d'un procés en el qual intervé el joc de majories i minories socials i polítiques, i això sovint en una àrea que va més enllà del marc territorial de la llengua originària: en un espai de sobirania política compartit amb altres llengües.

El fet que un grup lingüístic sigui majoritari o minoritari —tant si és en el seu propi territori com en un àmbit polític més ampli— ha de tenir per força conseqüències decisives, en un context on les decisions es prenen per majoria. Però també dins de les minories es podria distingir entre aquelles que tenen unes proporcions *rellevants* sobre el total de la població i aquelles altres que tenen una entitat demogràfica més aviat *exigua*.

D'aquesta manera, se'ns planteja un doble espai on el joc de majories i minories és decisiu: d'una banda, l'espai territorial històric d'una llengua; de l'altra, l'espai de sobirania d'un estat o, si mirem endavant, d'una unió d'estats com la Comunitat Europea.

Tant en un àmbit com en l'altre, el problema que es planteja és semblant: és democràticament just que la majoria decideixi l'estatus —és a dir, el destí— de la llengua d'un grup lingüístic minoritari? Poden uns decidir sobre la llengua dels altres?

Imaginem-ho en termes concrets: seria acceptable que els anglòfons, els germanòfons i els russòfons decidissin conjuntament que les altres llengües europees no fossin oficials, ni tan sols en els seus respectius territoris? El simple fet de formular aquesta pregunta deu resultar segurament ofensiu per als francòfons i els hispanòfons, però no seria una decisió tan radicalment diferent de la que va establir l'oficialitat exclusiva d'una sola llengua als estats de França i Espanya.

Vull dir amb això que sembla imprescindible establir dos tipus complementaris de mesures jurídiques de salvaguarda:

- 1) D'una banda, per als drets de cada llengua en el seu territori, encara que hi hagi esdevingut minoritària davant d'altres llengües, advingudes o d'historicitat relativament menor (aquesta seria, aparentment, la finalitat primordial de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries);

- 2) D'altra banda, per als drets de cada llengua territorial quan passa a integrar-se en espais compartits de sobirania política: en aquest cas m'adhereixo a les veus que ja s'han fet sentir en favor d'un ordenament jurídic explícit del plurilingüisme europeu i d'una política lingüística comunitària igualment explícita. Els implícits sempre van a favor de les posicions dominants.

En aquest segon àmbit —un espai polític on conviuen diverses llengües territorials originàries— totes hi han de ser tractades igualitàriament com a llengües *constitutives* de la unitat política superior, sense cap mena de subordinació entre elles, ni en els espais territorials respectius ni en els òrgans institucionals comuns. Almenys aquest és fins ara el criteri que sembla inspirar el multilingüisme integral que practiquen les institucions de la Comunitat Europea en el seu funcionament lingüístic.

En canvi, no s'ha fet gairebé res per definir les condicions lingüístiques que haurien de garantir el respecte de cada llengua en el seu propi territori, davant de la lliure circulació de béns, persones, professionals i serveis. Les institucions europees no podran esquivar gaire temps més aquesta exigència, quan ens trobem a les portes de l'Espai Econòmic Europeu i un gran nombre de noves llengües de dimensions demogràfiques modestes hauran de ser preses en consideració.

5. Tractar de manera diferent situacions de fet equivalents

Al llarg dels apartats precedents, hem identificat i recordat algunes de les principals distincions pertinents en la interpretació igualitària dels drets lingüístics.

Hem comprovat que és necessari —i relativament fàcil— distingir entre llengües territorials i extraterritorials: normalment sabem si una llengua és originària o no d'un lloc determinat. En canvi, vèiem que no sempre és senzill distingir, dins de les llengües extraterritorials, entre aquelles que tenen una relativa historicitat i les d'adveniment més recent: a partir de quan es pot dir que una llengua extraterritorial adquireix una relativa historicitat?

La resposta a aquesta última pregunta, curiosament, vèiem que no es troba en el temps transcorregut, sinó en factors demogràfics i polítics. Els condicionaments polítics contribueixen sovint a tergiversar les distincions atribuint més drets a les llengües de menys historicitat. I és que la distinció en aquests casos depèn en bona mesura de les conseqüències polítiques de la condició de llengua majoritària o llengua minoritària. Una llengua clarament majoritària veurà fàcilment reconeguda la seva historicitat; en canvi, una llengua clarament minoritària pot veure la seva territorialitat desproveïda de tota efectivitat pràctica. La mateixa valoració relativa de les minories passa a dependre de la majoria, que s'encarrega de delimitar quan es pot considerar que una minoria deixa de ser demogràficament exigua i passa a ser rellevant, a efectes pràctics, sobre el total de la població. Un cop més, la institucionalització política pot alterar les distincions merament objectives.

Així doncs, el problema no és en realitat que sigui difícil establir les distincions pertinents, delimitant el grau d'historicitat o l'escala d'importància demogràfica d'un grup lingüístic. El problema és que no s'estableixen o s'ignoren les distincions pertinents i, per contra, s'apliquen distincions no pertinents o clarament impertinents a situacions sociolingüístiques equiparables.

Espero no sorprendre ningú afirmant que aquest no és precisament un cas estrany: de fet, moltes majories són particularment propenses a oblidar-se de les distincions pertinents i ex-

traordinàriament creatives en l'aplicació de distincions no pertinents, gràcies a les quals, com sabem molt bé els catalans, no tan sols hi ha llengües que poden esdevenir territorials fora del seu territori, sinó que hi ha llengües que deixen de tenir existència real i efectiva.

Succeeix, a més, que aquestes distincions impròpies tenen a voltes una naturalesa molt subtil, com veurem, i passen fàcilment desapercebudes. Són, podríem dir, barreres imperceptibles contra la igualtat. Per això es fa més necessari evidenciar-les.

El cas més descarat és la manca de reconeixement explícit de l'existència d'una llengua, especialment si té lloc en el seu mateix territori històric. En canvi, tots podríem esmentar exemples —tant històrics com actuals— de grups lingüístics d'entitat prou rellevant que no són oficialment reconeguts com a existents. Podríem dir que es tracta de «no-llengües».

Però sense anar tan enllà, hi ha formes menys antiestètiques de negar l'existència efectiva de les llengües: per exemple, adjectivar-les de tal manera que passin a ser «menys llengües» que les llengües de debò. És el cas de les llengües que, pel fet de ser anomenades *vernacles*, *regionals*, *autonòmiques*, *minoritàries*, *menys difoses*, etc. poden ser situades en un estatus jurídic inferior al que els correspondria d'acord amb la seva realitat sociolingüística objectiva.

Tal com hem dit abans, la distinció adoptada pel programa Lingua entre les llengües *oficials en tot el territori d'un estat* i les altres és un altre bon exemple d'aquesta forma de legitimar la desigualtat per mitjà de distincions formals no objectives.

Probablement, si el perfeccionament de la democràcia atenesa exigia suprimir la distinció entre els ciutadans i els «no-ciutadans» o els «menys ciutadans», també la superació del dèficit democràtic europeu en els aspectes lingüístics exigeix la superació d'aquestes distincions arbitràries entre llengües, «no-llengües» i «menys llengües».

Per això em sembla, en certa manera, una mica contradictòria la posició adoptada pels redactors de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries en aquest sentit —tot i que valoro molt altament el resultat del projecte.

D'una banda, la Carta no vol establir distincions entre «categories» de llengües, com explica l'apartat 2.2.1.1.3 de l'exposició de motius. Admet que les mateixes mesures no són vàlides per a llengües d'entitat ben diferent, però creu que explicitar aquestes diferències representaria institucionalitzar-les, i no reduir-les. No vull negar que aquest perill sigui real, com ho són també les dificultats per establir distincions objectives.

Vull fer notar, però, que la Carta accepta d'entrada la distinció entre les llengües d'estat (que anomena *nacionals*) i les regionals o minoritàries que són el seu objecte. Els perills d'aquesta distinció no em semblen menors, sobretot si tenim en compte les àmplies facultats discrecionals que la Carta atorga als estats en la seva aplicació: reconèixer o no les llengües existents, agrupar o separar varietats dialectals d'una llengua, delimitar el territori de cada llengua, escollir quins punts aplicarà de la secció III de la Carta, etc.

6. A manera de conclusió

Davant de totes aquestes imprecisions, tot i reconèixer la utilitat que tindrà la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries en el moment que sigui ratificada pels estats membres, he volgut insistir en la conveniència de delimitar clarament les distincions pertinents i no pertinents en l'aplicació dels drets lingüístics.

Com a recapitulació de tot el que he dit, voldria proposar que els drets lingüístics relatius a l'ensenyament (art. 6 de la Carta); als serveis públics, autoritats administratives i justícia (art. 7); mitjans de comunicació (art. 8); equipaments i activitats culturals (art. 9), i la vida econòmica i social (art. 10), es graduïn d'acord amb una escala objectiva de situacions lingüístiques, aplicable a totes les llengües sense exclusió, a partir de l'esquema que presento finalment, a títol d'exemple purament il·lustratiu:

Territorialitat	Historicitat	No historicitat
V) Majoria		
IV) Minoria rellevant	Majoria	
III) Minoria exigua	Minoria rellevant	(Quasi-) majoria
II)	Minoria exigua	Minoria rellevant
I)		Minoria Exigua o individu

I. Drets individuals o de minories exigües sense cap historicitat al territori

Constituirien un nivell mínim i universal de drets lingüístics personals fonamentals i inalienables, independents del lloc on s'hagin d'exercir efectivament, com és el cas dels drets que estableix l'article 14 del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics per als processats.

II. Drets de minories rellevants sense historicitat o de minories exigües d'historicitat relativa en el territori considerat

Encara dins de la consideració de drets lingüístics personals, podria constituir un nivell intermedi entre l'anterior i els mínims previstos per la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries, consistent en alguna atenció per part del sistema educatiu, l'administració i els mitjans de comunicació o la política cultural.

III. Drets de (quasi-) majories sense cap historicitat, minories rellevants d'historicitat relativa o minories exigües territorials

Caldria partir de la distinció explícita entre la naturalesa personal dels primers i la naturalesa territorial dels últims, i precisar la naturalesa més aviat personal dels drets de la minoria rellevant d'historicitat relativa. A efectes pràctics, però, sembla que les prestacions educatives, administratives, comunicacionals, culturals i socio-econòmiques podrien ser similars, i equivalents als nivells mínims previstos per la Carta Europea.

IV. Drets de majories d'historicitat relativa o minories territorials rellevants

Encara que, en el primer cas, caldria precisar que es tracta de drets de naturalesa més personal que territorial, també sembla que a efectes pràctics podrien donar lloc a prestacions similars, i equivalents als nivells màxims previstos per la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries.

V. Drets de majories territorials

Independentment que es tracti de llengües oficials en tot el territori d'un estat o no, s'haurien d'equiparar als drets lingüístics dels ciutadans d'un estat sobirà unilingüe.

Referències

Charte Européenne des Langues Régionales ou Minoritaires. Doc. CPL (23) 8. Partie I. Consell d'Europa, 1988.

DE WITTE. *Droits fondamentaux et protection de la diversité linguistique*. Dins Pupier/Woehrling (eds.), *Langue et Droit. Actes du I Congrès de l'Institut International de Droit Linguistique Comparé*. Wilson & Lafleur. Montréal, 1989.

KOHN, Herbert. *Rapport sur les langues régionales ou minoritaires en Europe. Exposé des motifs*. Conférence Permanente des Pouvoirs Locaux et Régionaux de l'Europe. Document CPL (23) 8 prov. Partie II. Consell d'Europa, 1988.

MORIN, Edgar. *Penser l'Europe*. Gallimard. París, 1987.